

DR. BODNÁR BÉLA: Hódmezővásárhelynek és környékének földrajzi nevei.

Tanulmányok Csongrád megye történetéből. VII. Sajtó alá rendezte:

S z a b ó J ó z s e f. Szeged, 1983.

Újabb kötettel gazdagodott földrajzi névi adattáraink sora. Bodnár Béla munkája azonban sok szempontból más, mint az eddigi kiadványok. Ezt a kötetet több tényező is rendhagyóvá teszi. Rendhagyó, hogy a szerző a helyneveket már nagyon régen, 1912—1938 között gyűjtötte. Rendhagyó az is, hogy nem nyelvész szakember, hanem földrajztudós végezte ezt a hagyománymentő munkát. Rendhagyó, hogy a kézirat elkészülte után majdnem egy fél évszázadig nem nyílt mód a kiadására. De rendhagyóvá teszi az a szomorú tény is, hogy a szerző már nem érthette meg munkája megjelenését.

A nagy határú Hódmezővásárhelynek és környékének névanyagát összegyűjteni nem volt kis feladat. Ezt a munkát csak egy szülőföldjét, szülőföldje népét, szokásait szerető ember tudta elvégezni. Bodnár Béla könyvének minden sorában érezni lehet ezt a szeretetet. Munkája nem nélkülözi a szakszerűséget sem. A szerző a régi és új kori térképek, források, levéltári kutatások alapján végezte munkáját. Helyszíni gyűjtése is nagyon gondos volt, adatait főként idős adatközlőktől szerezte. Adatközlői még emlékeztek a Tisza szabályozása körüli állapotokra is. Nemcsak gyalogosan járta a tájat, hanem hivatali körülményeit kihasználva repülőgépről is megsejmelte a területet, hogy adatai minél megbízhatóbbak legyenek.

Az adattár mintegy 2800 nevet tartalmaz. A neveket abc-rendben közli, a belterület és külterület elnevezéseit nem különíti el. A valóban nagyon gondos munka eredményeként létrejött szócikkek sok hasznos információt tartalmaznak. Kibontakozik belőlük a korabeli Vásárhelynek és vidékének gazdag története, népi kultúrája, hagyományvilága. Megtudjuk, miként alakult ki, és hogyan fejlődött az egykori vízjárta Hódmezővásárhely jelenkori arculata. Előtűnnek az elpusztult falvak nyomai, megelevenedik a vízszabályozás előtti régi világ. Az adattár szócikkei szinte önálló tanulmányok. Példaként említhetjük a *Búvár útca*, *Gimnázium*, *Hattyas-tó*, *Hód-tó* stb. szócikkeket. Ez utóbbi például majdnem három oldalnyi terjedelmű. Tanulságos megvizsgálni, milyen gazdag ismeretanyagot közöl benne: Az objektum lokalizálását követően ír a magassági viszonyokról, beleépítve a légi megfigyelés során tapasztaltakat is. Részletes leírást ad a tó vízgyűjtő területéről, leírja hajdani és mostani alakját. Szól a tó körül elhelyezkedő településekről, a tó árvizeiről, halállományáról, halászatáról, a Tisza-szabályozás hatásáról, a tó pusztulásáról, területének művelés alá vételéről stb. — A gazdag adattár után több lapnyi terjedelemben a földrajzi nevek rendszerezését találjuk. Itt százalékosan és egyenként felsorolva közli a vízzel kap-

csolatos földrajzi közneveket, a belterületi és külterületi neveket stb. Jelentősen megkönnyíti ezzel a névtani vagy más szempontú feldolgozást.

A dicsérő megjegyzések után szólni kell Bodnár Béla munkájának hiányosságairól is. Az előszóból és a szerkesztői megjegyzésekből megtudjuk, hogy a munka kiadását az utóbbi években az a kíváncsóság akadályozta meg, hogy egyes vélemények szerint az adattárat ki kellene egészíteni az újabb adatokkal, bizonyos módosítás kellene végrehajtani a koncepcióban. El kell azonban fogadnunk az akkor már idős szerző érvelését is, hogy ő ezt a munkáját 1938-ban az akkori állapotoknak megfelelően befejezte, és ezért elzárkózott a módosítások elől. Emberileg elfogadható érvelés, szakmailag azonban hiányossága a munkának, hogy az újabb adatok nem szerepelnek benne; valamint az is, hogy anyagközlése nem mindenben felel meg a jelenlegi követelményeknek. A kötet szerkesztője, Szabó József igyekezett az adattár szerkesztési elveit közelíteni a mai elvárásokhoz. Bodnár Béla a köznyelvi normák szerint törekedett a népi neveket feljegyezni, ezért nem jelölt sok nyelvjárási sajátosságot. Ez alól csak az *ö*-zés kivétel: *Högyös-malom*, *Kaszap Pétör utcája* stb. Ragaszkodott az *ly*-os írásmódhoz is, bár ennek a hangértéke ezen a területen is *j*: *Királyszék*, *Körtvélyesi-föd*, *Sarkaly* stb. Néhány esetben azonban az ingadozásokra is tekintettel volt: *körösz*~*kérészt*, *Örzsébet*~*Érzsébet*. Szabó József néhol változtatott a hangjelölésen. Utólag jelölte például a zárt *ë*-t a vegyes hangrendű szavakban: *Földéák-szél-düllő*, *Mözés-halom* stb. A kiejtésnek megfelelően hosszú *ú*-val írta át az *utca* köznevet: *Révai útca*, *Szenikirály útca* stb. Nem élő nevekben azonban meghagyta a köznyelvi *utca* alakot: **Dió utca*, **Szalma utca* stb. Mindezekkel együtt is a kötetből hiányzik a népnyelvi alakok, ejtéváltozatok következetes adatolása, közlése. De ezt a hiányosságot a tervezett „Csongrád megye földrajzi nevei” című kötet bizonyára pótolni fogja, hiszen ez utóbbi mű névtanos és nyelvjáráskutató szakemberek irányításával készül. Hiánynak érzem még, hogy Bodnár Béla térképe, melyen lokalizálta adatait, a hagyatékából nem került elő, így a kötetben más céllal, de nagyjából a gyűjtés idején készült térképek kaptak helyet.

Összegezve elmondhatjuk, hogy a „Hódmezővásárhelynek és környékének földrajzi nevei” című kötet említett hibái, fogyatékoságai ellenére is több tudományág számára jelenthet megbízható, jól felhasználható forrást. De tanulságait nemcsak az egyes tudományágak hasznosíthatják, a mű a helytörténeti kutatás, a honismereti mozgalom számára is sok értékes adattal szolgál. A szerző vallomásnak is beillő sorai, megjegyzései a szülőföld szeretetére, múltunk értékeinek megbecsülésére nevelik az olvasót.

KÁLNÁSI ÁRPÁD